

Refet YİNANÇ - Mesut ELİBÜYÜK, MARAŞ, TAHRİR DEFTERİ (1563), 2 cilt, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları no: 1, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1988, 1 cilt XLVIII + 468 sayfa, 4 tablo, 6 harita, 2 cilt 446 sayfa, toplam: XLVIII + 914 sayfa.

M.Akif ERDOĞRU

Kanuni Devri Malatya Tahrir Defteri (1560), isimli araştırmalarıyla yakından tanıdığımız Prof.Dr. Refet Yinanç ve Doç.Dr. Mesut Elibüyük'ün, Anadolu'ya ait ikinci çalışmaları olan *Maraş Tahrir Defteri (1563)*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin ilk yayını olarak neşredilmiş olup okuyucuların istifadesine sunulmuş bulunuyor.

İstanbul Başkanlık Arşivi, Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi'nde ve bazı özel kütüphanelerde saklanan *Osmanlı Tapu-Tahrir Defterlerinin*, Osmanlı ekonomik, sosyal, idari ve askerî tarihinin en önemli arşiv kaynaklarından biri olduğu biliniyor. Sözkonusu arşiv belgeleri, Cumhuriyet'in ilk devirlerinde yapılan mahallî tarih araştırmalarında ve özellikle *Halkevleri Mecmuaları*'nda kaynak olarak kullanıldı. Türk Tarih Kurumu'nda uygulanmış olan projeye, Ö. L. Barkan, H. İncelik, T. Gökbilgin, Mc Gowan gibi tarihçiler, Tapu Defterlerine özel önem verdiler ve pek çok belgeyi yayınlama imkanını buldular.

Zamanımızda Tapu-Tahrir Defterlerine dayalı mahallî tarih çalışmaları hız kazanmış durumdadır. Bu çalışmaların bir kısmı aynen defter neşri olduğu gibi, bir kısmı da defter verilerine dayalı çalışmalardır. Şu ana kadar defterlere dayalı olarak yapılan çalışmaların çoğunun Anadolu dışına ait olduğu malumdur. Nitekim Trabzon, Ordu, Harput, Manisa, Adana, Mardin, Diyarbakır, Isparta, Antep, Bayburt, Kemah, Maraş, Aydın, Beyşehir ve Kütahya gibi Anadolu şehirleri bir kenara bırakılırsa, diğer Anadolu şehirleriyle ilgili araştırmaların oldukça az olduğu rahatça söylenebilir. İşte bir tarihçi ile bir coğrafyacı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü *Kuyûd-ı Kadime Arşivi*'nde saklanan Dulkadıriye vilâyetinin merkezi Maraş sancağına ait 101 ve 108 numaralı Mufassal Defterleri aynen - sadece şahıs isimleri hariç- neşretmiş bulunmaktadırlar. Anadolu sancaklarına ait aynen defter neşri, daha önce Malatya için yine

kendileri tarafından ve Antep için de H. Özdeğer tarafından yapıldı. Yine B. Yediyıldız ve Ü. Üstün tarafından hazırlanmış olan 1455 tarihli *Ordu Mufassal Defteri*, Türk Tarih Kurumu'nun Yayın Kataloğu'nda yayınlanacak kitaplar listesinde görünüyor.

R. Yinanç ve M. Elibüyük'ün yayınlamış oldukları Defter, kendilerinin de belirttiği gibi, Maraş sancağına ait ikinci Mufassal Defterdir ve 1563 tarihlidir. Araştırmacılar, İstanbul Başbakanlık Arşivi Tapu-Tahrir Tasnifi 402 numarada kayıtlı olan Maraş'a ait ilk Mufassal Defterin büyük kısmının çürük ve yıpranmış olduğunu belirterek, sözkonusu ikinci defteri yayınlama yolunu seçtiklerini bildirmişlerdir. Defterler şekil olarak aşağıda gösterildiği gibi yayınlanmıştır.

İlk ciltte, İçindekiler (III-IV), Önsöz (V-VI), Giriş (VII-IX), Maraş Sancağı'nın Coğrafi Yeri (XI), Osmanlı Fethine Kadar Maraş'ın Tarihçesi (XI), Osmanlı Fethi ve Tahrirler (XXVIII-XXIX), İdari Bölünüş (XXX-XXXI), Yerleşme ve Nüfus (XXXI-XXXII), Ekonomik Faaliyetler (XXXII-XXXIII), Mimari Yapılar (XXXIII-XXXVI), Tablolar (XXXVII-XL), Haritalar (XLI-XLVI), Kısa Sözlük (XLVII-XLVIII), Defter-i Mufassal-ı Liva-i Maraş (1), Maraş Livası Fihristi (3-4), Maraş Kanunnamesinin İlk Kısmının Fotokopisi (5), Kanunname (7-10) ve Metin (11-468).

İkinci ciltte, Metin (474-816), Ekler (819-837), Mimari Yapılar Dizini (839-840), Cemaatler Dizini (841-845), Yer Adları Dizini (847-869), Mahalle, Köy ve Mezraaların Eski Harflerle Yazılışı (873-914).

Girişte, Başbakanlık Arşivi'nde korunan Maraş sancağına ait *İcmal*, *Tımar*, *Ruznamçe*, *Evkaf* ve *Mufassal Defterlerin* numaraları verilmiş ve 402 numaralı Defter kısaca tanıtılmıştır. Daha sonraki sayfalarda, Maraş sancağının coğrafyası ve Osmanlı fethine kadarki tarihçesi anlatılmıştır. Yayımlanan Mufassal Deftere göre, Maraş sancağı beş kazaya (*Maraş*, *Güvercinlik*, *Hısn-ı Mansur*, *Elbistan* ve *Zamantu*) ve yirmiyedi nahiyeye (*nefs-i Maraş*, *Maraş*, *Camustil*, *Kurupınar*, *Kemer*, *Keferdiz*, *Karahayıt*, *Pazarcık*, *Aladinek*, *Göynik*, *Bertz*, *Zeytun*, *Yenicekala*, *Güvercinlik*, *Tiyek*, *Karguluk*, *Hısn-ı Mansur*, *Nergele*, *Ahsendere*, *Elbistan*; *Aynularus*, *Nurhak*, *Ortaniyabet*, *Hurman*, *Sarsab*, *Pınarbaşı*, *Çörmüşek* ve *Hınzır*) taksim edilmiş. Daha önce hazırlanmış 402 numaralı defterde olan *Andırın*, *Haruniye* ve *Bayındır* nahiyeleri bu defterde bulunmamaktadır. Maraş sancağında 1563'de 869 köy, 917 adet mezraa ve 3 adet de şehir

mevcuttur. Maraş, Hısn-ı Mansur (*Adıyaman*) ve Elbistan, sancağın şehirleri arasında zikrediliyor. 4.785'i şehirlerde, 35.350'si köylerde olmak üzere toplam 40.135 *vergi nüfusu* sancakta barınmış ve bu nüfusun 36.088'i müslim, geriye kalan 4.047'si de gayrimüslimdir. Yani sancak nüfusunun % 90'ı Türk ve müslümandır. Bunun yanısıra, birkaç nahiyede çok az da olsa gayrimüslim nüfus vardır. Ancak, Türk nüfusunun çokluğu ve yer isimlerinin ezici çoğunluğunun Türkçe oluşu, Maraş bölgesinin çok önceden Türkleşip müslümanlaştığını räkamsal olarak açıkça ortaya koymaktadır. Aslında, bu gibi Osmanlı resmî belgeleri neşredildiği takdirde, Anadolu'nun çok eskiden beri bir Türk vatani olduğu gerçeği açıkça ortaya çıkacaktır. Bu bakımdan, bu tür belgelerin yayınlanması zorunluluğu vardır. 1988'de hazırlanmış olan bu eserin, okuyucuların istifadesine hemen sunulması da iyi olurdu.

Tapu Tahrir Defterleri'nin Türk Mimari tarihi için önemli bir kaynak olduğu biliniyor. Adı-sanı bilinmeyen pek çok yapı bu defterler içerisinde kayıtlıdır. Gerçekten, mimari yapılarla ilgili olarak aşağıda verilen rakamlar, belgelerin değerini gösteriyor. 1563'de Maraş sancağında yirmiüç cami ve mescid, sekiz medrese, otuziki zaviye, bir imaret, iki bedesten, iki kervansaray ve bir hamam defterde kaydedilmiştir.

Osmanlı Tapu-Tahrir Defterlerinde kayıtlı eski yer, şahıs isimlerinin ve tarih deyimlerinin doğru olarak okunması ve bunun ötesinde de bütün bu bilgilerin değerlendirilmesi oldukça güç ve çok zaman alan yorucu bir iştir. Dolayısıyla, *Maraş Mufassal Defteri*'ni yayına hazırlayan ve Maraş Sancağı'nın coğrafi, idari ve iktisadi yapısı hakkında kısa değerlendirmeler yapan nâşirleri tebrik eder, kendilerinden Anadolu'yla ilgili yeni çalışmalar bekleriz.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that proper record-keeping is essential for the success of any business and for the protection of the interests of all stakeholders. The text outlines the various methods and systems used to collect and analyze data, highlighting the need for consistency and reliability in the information gathered.

The second section focuses on the role of management in overseeing the operations of the organization. It describes the various responsibilities and functions of the management team, including strategic planning, resource allocation, and performance monitoring. The text also discusses the importance of communication and collaboration within the organization to ensure that all departments are working towards the same goals.

The final part of the document provides a summary of the key findings and conclusions. It reiterates the importance of maintaining accurate records and effective management practices for the long-term success of the organization. The text also offers some recommendations for further research and improvement in the areas discussed.